

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Dato
15.10.02

Vår ref.
02/355-2 PT

Deres ref.

Deres dato

Kirkerådets høringsuttalelse til NOU 2002:1 Fortid former framtid – utfordringer i en ny kulturminnepolitikk

Kirkerådet har mottatt utredningen 23. september d.å., og takker for anledningen til å kunne gi sine merknader til den.

Fra Kirkerådets side vil det i særlig grad være aktuelt å knytte kommentarer til forhold av betydning for kirkene som kulturminner.

Det gjelder:

- ☐ sammenhengen mellom vern og bruk
- ☐ kirkelige organers medvirkning i kulturminneforvaltningen
- ☐ økonomiske rammevilkår for kirkene

Dette gjelder særlig kirker, men er også aktuelt på flere områder når det gjelder kirkegårder.

Når det gjelder samiske kulturminner i lys av et samisk perspektiv, har Samisk kirkeråd vurdert utredningen og finner at dette perspektivet er tilfredsstillende ivaretatt.

Vern og bruk

Kirkene hører til våre mest brukte kulturminner og er kanskje de viktigste samlingspunkt i mange lokalsamfunn i dag. Dette skaper på den ene side nye arenaer for samarbeid mellom kirken og lokalsamfunn. Men det fører på den annen side til motsetninger mellom vern og bruk.

Aktiv bruk av kulturminner er viktig i kulturminnevernet – både i form av tilgjengelighet og i forhold til kulturminnene som arena for formidling. Utvalget understreker dette sterkere enn det som til nå har vært vanlig på kulturminnehold – hvor ofte vern fremstår som et mål i seg selv. Utvalgets vektlegging av betydningen av bruk gir en bedre balanse i forholdet mellom bruk og vern av kirkene enn det som er situasjonen i dag.

Vern av kulturminner er nødvendig og ønskelig, men dette må også sees i lys av menighetenes legitime behov med å tilpasse kirken og kirkerommet til de liturgiske og gudstjenestlige krav som menigheten har i dag for å videreutvikle et levende gudstjenesteliv. Kirkene er bygd for et bestemt formål og skal primært brukes for dette formålet, og ikke for å konservere fortidens profil og rammer. Fra Kirkerådets side er det viktig å understreke at kirkene ikke er og ikke må bli museer. Dette er også understreket i utredningens hovedstrategier for å nå målene i den nye kulturpolitikken: ”å legge til rette for bedre tilpassing mellom vernets formål og eieres, rettighetshaveres og brukeres interesser...” (s.16).

Økt demokratisering i kulturminnevernet og hensynet til vern er ikke motsetninger. Det må legges stor vekt på at lokalsamfunn og kirkelige organer må settes i stand til å være pådrivere med reell innflytelse i slike spørsmål. For å skape engasjement for kulturminnevernet må det legges vekt på prosesser med bred deltagelse og lokal forankring. Kirkelige organer, kommunene og fylkeskommunene må derfor få større ansvar og handlingsrom i kulturminnevernet.

Kulturminneforvaltningen og kirkelige organer

Kirken som eier er i samme situasjon som private eiere av kulturminner – i særlig grad når det gjelder forholdet til kulturminneforvaltningen. I forholdet mellom lokalsamfunn og kulturminneforvaltning er behovet for legitimitet avgjørende. Dette skapes best ved at kulturminnevernets begrunnelser for vedtak og anbefalinger oppleves som akseptable og i forståelse med hva kirken definerer som sin oppgave. Opplevelse av manglende forståelse, styring utenfra og lang avstand til beslutningstakerne reduserer kulturminnemyndighetens legitimitet og skaper konflikter.

Det er viktig at kulturminnevernet har forståelse for at kirkene er og skal være i en kontinuerlig fornyelsesprosess som også har konsekvenser for bygninger og anlegg. Kirkelige organer skal på sin side vektlegge kulturminnevernets anliggender i forhold til vern og bevaring. Dette gjelder både kirker og kirkegårder.

Rundskriv T-3/2000 om ”Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø” og lov av 7. juni 1996 om Den norske kirke har langt på vei funnet gode løsninger for saksbehandling og ansvarsfordeling mellom kulturminnemyndigheter og kirkelige organer. Kirkerådet vil likevel ikke underslå at det i praksis fortsatt er til dels store problemer. Dette gjelder bl.a. forholdet mellom soknet som eier av kirker og kulturminner, de økonomiske rammer for bevaring og vedlikehold og at bevaring ofte får som konsekvens at det begrenser og innsnevrer bruken av kirken. Det er vanskelig både å ivareta kirkene som kulturelle opplevelsesrom og nåtidens behov for levende gudstjenesteliv og funksjonelle ordninger for eksempel mht. lys, lyd, varme, plassering av benker osv.

Kirkerådet ser derfor behov for et forum der kulturminnemyndigheter og kirkelige organer kan møtes for erfaringsutveksling og kompetanseoppbygging, for å finne tjenlige løsninger som kan ivareta de ulike behovene og for å bevare en levende kulturarv.

Økonomiske rammer

Kirker og kirkegårder er en meget sentral del av vår kulturarv. Å bevare bygninger og anlegg er en ressurskrevende og omfattende oppgave. Riksantikvarens beregninger viser at

de økonomiske behov i forhold til kirkene utgjør ca 40% av de samlede ressursbehov på kulturminnefeltet, 3, 4 milliarder av et samlet behov på 9 milliarder. Så vidt vi kan se er da kirkeinventar (altertavler, døpefont, malerier osv.) i liten grad berørt.

I dag bærer kommunene en svært høy andel av disse utgiftene når det gjelder kirker, hele 74% (s. 201). På en rekke andre områder dekker staten hele eller en langt større andel av utgiftene. Når det gjelder kirker, er det også et stort etterslep i vedlikeholdet.

Kommunene kan ikke forutsettes å bære dette økonomiske ansvar alene. For det første er disse økonomiske forpliktelser i seg selv for store. For det andre vil kommunens økonomiske forpliktelser i forhold til annen kirkelig virksomhet (jf kirkeloven § 15) kunne bli skadelidende.

Staten må derfor ta ansvar for økonomiske støtteordninger i forhold til kirkene som kulturminner – slik også Utvalget foreslår. Dette gjelder ikke minst i forhold til hvilket vern kirkene er undergitt. Således bør automatisk fredede og vedtaksfredede kirker spesielt tilgodeses gjennom direkte bevilgninger over statsbudsjettet. Kulturminnefondet bør bygges videre ut. Utvalget antyder at også midler fra Opplysningsvesenets fond og andre finansieringskilder kan utgjøre et supplement til statlige overføringer (s.70). Det understrekes videre i kap. 5 at kommunen må prioritere midler til dette formålet, men det synes å være en uklar ansvarsfordeling, noe som ofte vil få uheldige følger for menighetene som eiere av kirkebyggene. Det bør nærmere vurderes om det er en god løsning at utgiftene dekkes over flere departementer, hvor ingen har et overordnet og helhetlig ansvar.

Når det gjelder midler fra Opplysningsvesenets fond, har Kirkerådet i flere sammenhenger understreket at midler fra dette fondet ikke bør benyttes til vern av kirkelige kulturminner, bl.a. fordi dette relativt raskt vil spise opp fondet eller gå på bekostning av de formål som fondet primært skal benyttes til. Kirkemøtet 2001 uttalte i tilknytning til statsbudsjettet 2002 at "Kirkemøtet er kritisk til at OVF brukes til ...sikring og vern av eldre kirker og kirkeinventar. Utgiftene til disse formål bør bevilges over statsbudsjettet...Kirkemøtet kan heller ikke se at antikvariske oppgaver er i tråd med fondets formål, og er derfor kritisk til at slike oppgaver belastes fondet" (KM 4/01) Kirkemøtet disponerer hvert år en mindre andel av avkastningen av fondet til kirkelige formål/satsingsområder. Avkastningen for øvrig dekker bl.a. OVFs egne utgifter. I denne sammenheng kan det nevnes at ca 50 millioner årlig går med til å vedlikeholde og bevare fondets presteboliger og prestegårder.

Viktige tiltak er gjennomført inneværende år for stavkirkene. De forslag som statsbudsjettet for 2003 inneholder i forhold til eldre kirker, er også viktige skritt i riktig retning.

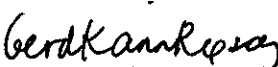
Et stor antall av kirkene er enten automatisk fredet, vedtaksfredet eller listeført. Det er en mangel ved utredningen at det ikke utfyllende er drøftet i hvilket grad fredning er et egnet virkemiddel i kulturminnepolitikken. Fredningsinstituttet har i mange tilfeller skapt motsetninger og fastlåste situasjoner mellom kulturminnemyndigheter og lokalsamfunn/kirkelige organer. Dette er lite fruktbart i forhold til å sikre lokalt engasjement for vern og utløse ressurser lokalt. I de senere år er det flere eksempler på dette. Et differensiert vern og regionale variasjoner kan være en bedre vei å gå. Det er grunn til å stille spørsmål om antall fredede og listeførte kirker er for høyt. Økonomiske virkemidler ville sannsynligvis være mer effektive når det gjelder hensynet til vern enn fredningsvedtak og listeføring.

Det er i dag for liten sammenheng mellom vilje til fredning og økonomisk evne til støtteordninger i kulturminneforvaltningen. Det er heller ikke tilstrekkelig sammenheng mellom fredning og økonomisk evne hos eiere eller økonomisk ansvarlige.

Bedre økonomiske rammevilkår fremstår derfor i dag som den viktigste utfordring i forhold til kirkene og kirkegårdene som kulturminner.

Med hilsen

Erling V. Pettersen
direktør

Gerd Karin Røsæg
underdirektør

kopi:

Det kongelige kultur- og kirkedepartement